

УДК 811.161.2'282(477.73/.74)

<https://doi.org/10.18524/2414-0627.2026.33.368008>**Л. І. Стрій,***канд. філол. наук,**Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,**доцент кафедри прикладної лінгвістики*ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-9785-588X>**Г. В. Сенік,***Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,**старший викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців*ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8524-4295>

НАЗВИ ВОЗА В ГОВІРКАХ ОДЕЩИНИ І МИКОЛАЇВЩИНИ: СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ

У статті розглянуто назви воза у двох суміжних поліетнічних областях — Одеській і Миколаївській на матеріалі відповідних діалектних словників. При досить широкому ареалогічному дослідженні традиційних транспортних назв південний регіон України залишився досі поза увагою науковців, і метою нашої роботи є скасування цієї лакуни. Наше порівняння номінацій воза на Одещині і Миколаївщині репрезентує значні відмінності, які стосуються головним чином лінгварію, семантичної сторони, а також кількості зафіксованих транспортних назв, хоча і незначної (33–38). У говірках Бузько-Інгульського межиріччя наявні такі фонетичні, лексичні, словотвірні варіанти назв, яких немає на Одещині: *васаж, каруцка, драб, драби, тарка, кочія, ленийка, полугарбок, фіра* та ін. Спільних вокабул нараховано 5 (*васаг, каруца, балагура, мажара, водовозня*).

За функціональною ознакою в обох регіонах вози використовують: 1) для перевезення людей (*біда, бедка, качалка, дріжки* та ін.). 2) для пересування вантажів; вантажні, у свою чергу, можна поділити на три групи: а) для перевезення снопів, соломи та ін. (*безтарка, мажара, шарабан, драбинчак*); б) для транспортування різних лісоматеріалів (*биндір, тарбан, тічка, коток, розпуски*); в) для перевезення зерна, солі та інших сипких матеріалів (*бестарник, балагура, мажара*). В основному з-поміж них переважають поліфункціональні вози, але є й монофункціональні, спеціалізовані (*молошник, водовозка, коти́га*). За лінгвістичними параметрами — наявні запозичені найменування (*васага, каруца, мажара, камньон* та ін.), а також питомі, власні (*возовик, тарка, молошник* та ін.). Однією з важливіших лінгвістичних ознак є монолексемність, і навіть аналітичні дволексемні найменування шляхом універбації стають синтетичними, однолексемними (*літерний віз — літерняк, драбинчастий віз — драбинчак*). Усі ці параметри характеризують номінації воза як етноспецифічні мовні одиниці, які зберігають наслідки культурної діяльності українського народу.

Ключові слова: назви воза, арельне дослідження, Одещина, Миколаївщина, порівняльний аналіз.

L. I. Strii,

PhD in Philology,

Odesa I. I. Mechnikov National University,

Associate Professor at the Department of Applied Linguistics

H. V. Senyuk,

Odesa I. I. Mechnikov National University,

Senior Lecturer at the Ukrainian Language and Foreigners' Language

Training Department

NAMES FOR THE WAGON IN THE DIALECTS OF ODESA AND MYKOLAIV REGIONS: COMMON AND DISTINCT FEATURES

The article examines the names for the wagon in two adjacent multiethnic regions — Odesa and Mykolaiv — based on regional dialect dictionaries. Despite rather extensive areal research of traditional transportation terminology, the southern region of Ukraine has so far remained largely overlooked by scholars, and the aim of our work is to fill this gap. Our comparison of wagon nominations in Odesa and Mykolaiv reveals considerable differences, which concern mainly the linguistic form, the semantic component, as well as the number of recorded transportation names, though the difference is small (33–38). In the dialects of the Buh–Inhul interfluvium, there exist phonetic, lexical, and word-formation variants that are absent in Odesa Region: *vasazh*, *karutsyka*, *drab*, *draby*, *tarka*, *kochiia*, *leniika*, *poluharbob*, *fira*, etc. Five shared vocabulary items were identified (*vasah*, *karutsa*, *balahura*, *mazhara*, *vodovoznia*). According to functional criteria, in both regions wagons are used: 1. for transporting people (*bida*, *bedka*, *kachalka*, *drizhky*, etc.); 2. for transporting goods. Cargo wagons, in turn, can be divided into three groups: a) for transporting sheaves, straw, etc. (*beztarka*, *mazhara*, *sharaban*, *drabynchak*); b) for transporting various types of timber (*byndir*, *tarban*, *tichka*, *kotok*, *rozpusky*); c) for transporting grain, salt, and other bulk materials (*bestarnyk*, *balahura*, *mazhara*). Most of these are multifunctional wagons, though monofunctional, specialized ones also exist (*moloshnyk*, *vodovozka*, *kotyha*). From a linguistic perspective, there are both borrowed names (*vasaha*, *karutsa*, *mazhara*, *kamnion*, etc.) and native ones (*vozovyk*, *tarka*, *moloshnyk*, etc.). One of the important linguistic characteristics is monolexemic structure; even analytical two-word names, through univerbation, become synthetic, single-word forms (*liternyi viz* → *literniak*; *drabynchastyi viz* → *drabynchak*). All these parameters characterize wagon nominations as ethnospecific linguistic units that preserve the cultural heritage of the Ukrainian people.

Keywords: names of the wagon, areal study, Odesa region, Mykolaiv region, comparative analysis.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Діалектна мова належить до лінгвокультурних феноменів, що транслюють традиційну народну культуру, з якою тісно пов'язане поняття «картина світу». Мовна картина світу носіїв діалекту є наслідком безперервного процесу засвоєння соціально зна-

чують поняття через слово, що існує в етнокультурному співтоваристві. Здавна основним заняттям слов'ян, зокрема українців, було землеробство, і тому неможливо уявити селянина-землероба без транспортного засобу, яким є віз і його численні різновиди. Назви воза в говірках Одещини й Миколаївщини належать до регіональних лексем, які презентують елементи традиційної матеріальної культури, це назви артефактів, що здавна виробляли люди своїми власними руками.

Одещина – поліетнічна і полікультурна територія. «Кожна зона взаємодії з іншими мовами має свої особливості; специфіка інтерференції говірок межиріччя Дністра й Дунаю полягає в полінаправленості і тривалості контактів» [1, с. 151]. Тут здавна мешкають українці – вихідці з Волині, з Поділля, Черкащини, Полтавщини, Слобожанщини. Крім того, тут живуть люди різних національностей. Одеська область межує з Румунією і Молдовою, поряд знаходяться Польща і Болгарія [13, с. 348–349]. Ю. О. Карпенко писав про взаємодію говірок Одещини з іншомовними говірками: «Досліджувані говірки (Одеської області – Л. Стрий, Г. Сенік) тривалий час контактують з болгарськими, молдовськими, гагаузькими, до 1940 р. – з німецькими говірками, до 1812 р. – з говірками буджацьких татар, що значною мірою відбилося на апелативній та ономастичній лексиці» [цит. за: 1, с. 151]. З цих джерел у діалектну мову проникає значна кількість запозичень, що створює специфіку українського говору на зазначених теренах. «В основі говірки як елемента традиційно-побутової культури лежать метропольні традиції, тобто локальні варіанти української та інших культур, звідки відбувалося дозаселення. У нових природних і етносоціальних умовах ці традиції трансформувалися, набули нових елементів. Підсумком таких змін може стати навіть оригінальний варіант традиційно-побутової культури субетносу» [2, с. 23].

У Передмові до «Словника українських говорів Одещини» його головний редактор О. І. Бондар зазначає: «У говорах Одещини <...> є дуже багато цікавих, лінгвістично істотних проявів: а) міждіалектної взаємодії, б) міжмовної взаємодії, в) мовотворення, що виявилось в побудові нових слів, народжених говіркою і відсутніх в літературній мові» [16, с. 3]. «Як відомо, на Одещині проходить межа між двома наріччями: південно-західним і південно-східним, конкретніше, між південноподільськими говірками південно-західного наріччя і західностеповими говірками південно-східного наріччя» [16, с. 4].

Український говір Одещини розпочав вивчати і лексикографувати А. А. Москаленко, який у 1958 році надрукував невеличкий «Словник діалектизмів українських говірок Одеської області», якому передувала та слідувала низка наукових статей [див. перелік його праць з діалектології у: 13, с. 349–351]. Над діалектною лексикою нашого регіону працювали також видатні діалектологи – Й. О. Дзендзелівський та П. Ю. Гриценко.

Функціонування транспортної лексики тема не нова. Докладний огляд робіт з вивчення транспортних засобів у говорах України зробила Г. В. Шкурко в кандидатській дисертації «Назви, пов'язані з традиційними видами транспорту та комунікаціями, в українських говорах Закарпаття» (Ужгород, 2021). Дослідниця вивчила монографії (М. Никончук, О. Никончук, В. Є. Ващенко), численні статті (В. О. Дворянкін, Н. Осташ, Р. Сердега та ін.), атласи, що відображають названу тематичну лексику в різних регіонах, зокрема на Наддніпрянщині, Поліссі, Слобожанщині та ін. [22, с. 37–46]. Однак при досить широкому ареалогічному дослідженні традиційних транспортних назв південний регіон України залишився досі поза увагою науковців.

Виходячи з концепції, що говори не замикаються в адміністративно-територіальних межах, ми зацікавилися суміжною з Одещиною територією Миколаївської області, яка, як і наша область, є полінаціональною і полікультурною, і дає змогу виявити міжговіркові відповідники номінацій воза. Для здійснення цієї мети ми користуємося «Словником українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя», у Передмові якого читаємо: «...формування степових говірок Бузько-Інгульського межиріччя бере початок з XVIII ст. Їх основу становлять середньонаддніпрянські говірки з вкрапленням північного й південно-західного наріч. У різний час українські степові говірки зазнали певного впливу білоруської, болгарської, частково – сербської, чеської, грецької, німецької та інших говірок» [17, с. 12].

Об'єктом нашої розвідки стали назви засобів пересування людей і вантажів – возів, що функціонують у говірках Одещини у порівнянні з номінаціями Миколаївщини. **Предметом** – семантичні, структурні, етимологічні особливості цих лексичних одиниць. **Матеріалом** слугує лексичний склад «Словника українських говорів Одещини» (16) та «Словника українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя» (17), з яких зроблено певні вибірки. **Метою** дослідження стало вивчення системних, зокрема парадигматичних, зв'язків між діалектизмами лексико-семантичної групи (ЛСГ) «назви воза» та інші лінгвістичні особливості цієї групи діалектних номінантів, а також пошук лексичних відповідностей / невідповідностей між двома суміжними регіонами. **Актуальність** зумовлена тим, що діалектні найменування воза застарівають, оскільки в реальному житті вози відходять у минуле, їх заступають вантажівки, якими перевозять людей і різні вантажі. Отже, необхідно зберегти ці перлини народної творчості як цінні духовні релікти. Деякі з них, що ввійшли у словник В. В. Жайворонка «Знаки української етнокультури», мають «глибинні етнокультурні нашарування» і стали «константами української національної культури» [7, с. 3–4].

Основна частина. Назви воза на Одещині. «Вивчення відношень елементів у межах досліджуваних об'єктів лексики є засобом глибшого пізнання і лексико-семантичних спільностей, і окремого слова», – зауважує П. Ю. Гри-

ценко [1, с. 5]. Розуміння ЛСГ «назви воза» як певної системи передбачає наявність гіпероніма і гіпонімів, логічно підпорядкованих головному номінантові як найменування родового поняття. Таким гіперонімом вважаємо лексему *віз*, що функціонує і в літературному, і в діалектному мовному просторі. Її вживають діалектоносії при поясненні певних особливостей воза і лексикографи при дефінуванні відповідних лексем, наприклад: **Бестарник**. Віз, яким возять зерно без тари, насипом [16, с. 22]; *Розво'ра є у возі / і вона куйєц'а зал'ізом з йідного кінц'а* [16, с. 172]. Лексема *віз* походить із праслов'янської *vozь, що має індоевропейське коріння *ueǵʰbʰi 'їхати, просуватися возом', 'перевозити'; цей корінь розвинувся в праслов'янські дієслова *vezti, *voziti [10, с. 345]. Подальший розвиток (чергування за аблаутом о/е) призводить до іє. *uoǵʰbʰo-, що дає багато іменникових похідних із семантикою 'віз' в індоевропейській мові. Праслов'яни познайомилися з возом ще в дохристиянські часи як на заході, у германців та галлів, так і на сході, у скіфів і сарматів, які приходили зі своїми возами на кордони слов'янської території. Перші вози з'явилися у слов'ян ще до нової ери. Українське слово *віз* позначено переходом *о*→*і*, як відомо, внаслідок занепад зредукованих голосних у новому закритому складі.

Головною ознакою всіх видів воза є призначення, функція у господарській діяльності селянина: для перевезення людей, сіна, зерна, дров, винограду, води та ін. Ця ознака диференціює вози, зумовлює їхню форму і вигляд і водночас об'єднує всі номінації в лексико-семантичну групу, що стають співгіпонімами в цій ЛСГ.

Деякі назви воза є етимологічно прозорими, тобто своєю внутрішньою формою вказують на господарське призначення: **Молошник** – віз із суцільним ящиком для перевезення бідонів із молоком. *Йа вчора ц'їлій ден' лагодив молбишник* [16, с. 129]. Фонетичне явище переходу групи приголосних /чн/ у /шн/ (від *молочник*) виникло внаслідок втрати проривного компонента африкати /ч/ (пор. літ. *рушник*, *мірошник*) [8, с. 75]. **Водовозня**, -і, ж. Спеціальний віз з великою бочкою, в якій підвозять воду для робітників на поле. *Водовозн'а // така підвода без йащичика с прикрéпленою бóчкою дл'а воді* [16, с. 42]. **Водовозка** – *Водовозка йіде рáзом з ж'інкáми / шо пращ'ійут' / з кра́йу в край гóн'ів* [там само]. Обидві синонімічні й однокореневі лексеми утворені основокладанням із суфіксацією, але розрізняються суфіксами за ступенем їхньої продуктивності. Суф. -к(а) з предметним значенням є найпродуктивнішим в царині творення іменників жін. роду [6, с. 10], суф. -н(я) утворює деривати із значенням вміщень, приміщень (*возовня* – приміщення, де зберігають вози (с. 42) і має низьку продуктивність у студійованій ЛСГ.

Більшість номінацій воза виявляють непрозорий характер щодо етимології. Транспортний засіб, на якому пересуваються люди, має низку назв, що утворюють дериваційне гніздо: *біда*, *бідарка*, *бедка*. **Бедка**, -и ж. Візок на двох колесах, в який запрягають одного коня. *Бригад'ір запр'іє кон'а в б'ёдку*

і поїхав на поле [16, с. 22]. **Біда́**, -и ж. Поламаний віз. *Тако́йу бідо́йу сті́дно і й́хати*. **Бідарка** див. **Бедка** [16, с. 24], отже, тут маємо абсолютні синоніми, або дублети. Діалектизм **Біда́** ‘двоколка’ запозичений з польської мови, в яку він увійшов з латинського *biga* з тим самим значенням [23, с. 25]. У Польщі, на Люблінщині, в умовах українсько-польської культурної та мовної взаємодії, також вживаються номені *biedka* ‘*wózek na dwóch kolach*’ і *bida* [25]. В українській мові в лексемі *bida* відбулася зміна наголосу. Це найменування воза «зазнало впливу з боку слова *bida* «злидні» [10, 1, с. 192]. Не випадково назва **Біда́** дефінована в Словнику як ‘поламаний віз’ (хоча це може бути ситуативна дефініція). У такий спосіб виникла етимологічна омонімія між запозиченим і питомих словами. Усі зазначені діалектизми однокореневі, але із різною рефлексцією стародавнього *ḫ*: регулярним для української мови є рефлекс /i/, однак у південно-західних говірках таким рефлексом є дифтонгічна вимова /ie/ під наголосом [8, с. 79]. Вважаємо, що назва воза *бедка*, що, можливо, запозичена безпосередньо з польської мови, відображає саме дифтонгічну вимову, передану авторами Словника через /e/. Словотвірні особливості цієї групи показують, що твірною основою виступає *бід-* (а), а суфіксальними дериватами – *бед-* *к(а)* із продуктивним суф. -*к-*, *бід-ар-к(а)* із тим самим суф., ускладненим інтерфіксом -*ар-* або, за іншою термінологією, із вторинним суф. -*арк(а)*. Лексеми *бідка* і *бідарка* наявні також у реєстрі словника В. В. Жайворонка «Знаки української етнокультури» з семантикою ‘легкий двоколісний візок на одну або дві особи’; назва, очевидно, походить від повір’я, що цей візок Біда підпирає, і в ньому легко потрапити в халепу» [7, с. 38]. Ідеться, ймовірно, про народне (профанне) сприйняття й осмислення номінів, і це, з лінгвістичного погляду, належить до виявів т. зв. народної етимології.

До цієї групи належить також діалектний історизм **Фаїтон** – Бричка, дуже гарна ззовні, покрита зверху [16, с. 197]. Насправді *фаетон* – це легкий екіпаж з відкидним верхом. На Харківщині також вживали *файетон*, *файатон*, яким перевозили людей, а також господарчі вантажі: зерно, дрова [14, с. 44–45]. Запозичено у XVIII ст. з французької *phaeton*, що сягає лат. *Phaëton* і гр. *Φαέθων* – ім’я сина бога Геліоса [10, 6, с. 63], який захотів правити колісницею сонця, але не впорався з керуванням і, уражений блискавкою Зевса, загинув. Його ім’я збереглося в назві легкого повозу, який тепер вийшов із моди» [12, с. 66]. Вийшли з моди вози унаслідок технічного прогресу, однак назва *Фаетон* збереглася. «Надалі назва перейшла на легкові автомобілі з м’яким верхом. Окремі моделі автомобілів з назвою «Фаетон» випускалися в різні роки XX ст. фірмами Škoda, Horch, Packard». Тепер фірма Volkswagen випускає *Phaeton* представницького класу [27].

Другу групу становлять назви воза, призначеного для перевезення сіна, соломки, половин і т. ін. Як правило, такі вози мають ящик або високі бокові стінки, що нагадують драбину. Найтипівішою для цієї групи є діалектизм **Драбняк**.

Гарба [16, с. 71]. Етимологічно прозора номінація, власне ‘віз із драбинами’, дериват від іменної основи *драбин-а* з суф. -*як* із предметною семантикою. «Для транспортування збіжжя, соломи, сіна тощо використовувалися різноманітної форми і розмірів дві бокові «драбини» [3]. Лексема *драбина* з праслов. **drab*, **drabina* «очевидно, споріднена з свн. і нвн. *trappe, treppe* ‘сходи’ [10, 2, с. 119]. Зафіксована також у СУМ-11 із прикладом: *Коли сонце підбилося на полудні, до Настиних воріт під їхав на драбиняку сусід Матвій* [18, 3, с. 410]. У Словнику Б. Грінченка зазначено: **Драбиняк** = **Драбчастий віз** – віз, у ящику якого бокові сторони складені з драбків (решітки, що має вигляд невеликої драбини – *пер. Г. Сенік*) [15, с. 646].

Транспорт із назвою **Гарба** – ‘більший і грубший віз, призначений для перевезення сіна, дров, снопів та інших вантажів’ [11]. У нашому Словнику читаємо: **Гарба́**, -і, ж. Кінний віз із великими довгими дошками [16, с. 49]. За даними історичного Словника Є. Тимченка, *гарба* – ‘татарський віз’ зафіксована у пам’ятках з XVIII ст.: *Пожитки ихъ (татар) на гарбах в льсу лежачіє отбили* [20, 1, зош. 1, с. 509]. Утворено від *арба* з протетичним /г/. «Приставні приголосні слов’янським мовам відомі ще з праслов’янської доби. Як вважають науковці, вони утворилися для уникнення міжслівного гіатусу (зіяння). Запобігаючи немилозвучному збігові голосних у кінці попереднього й на початку наступного слова, перед початковими голосними почали виформовуватися приголосні – в, г, й» [8, с. 89]. Перед голосними /а/, /о/ почасти розвивався протетичний /г/. Це явище виникло в українській мові старокиївського періоду XIV–XVII ст. Діалектизм *гарба* запозичений з татарської мови, розповсюджений у тюркських мовах: тат. *arba* тур. *araba* та ін., а також у деяких слов’янських. Цікавою є думка К. Локоча про походження цієї лексеми від етноніма *араб*, оскільки араби на своїх возах з волами мандрували світом [24, с. 9]. Слово *гарба* функціонує і в літературній мові: **Гарба́**, и, ж. Високий віз на двох або чотирьох колесах. *Щоранку вони [цигани] запрягали в свою двоколесу гарбу маленьку, худу й облізлу шкапину* (Коцюб.) [18, 2, с. 29]. Назва *гарба* занотована й у реєстрі словника В. Жайворонка з поясненням: «Здавна необхідне знаряддя селянського господарства; в гарбу запрягали звичайно волів; щодо жінки символізує незграбність, огрядність, неповороткість» [7, с. 131].

Для транспортування снопів і дров у селах Одещини користувалися також **Літерним возом**, або **Літерняком**. **Літерний віз**. Віз для перевезення соломи чи снопів. *Л’ітернім вóзом вóз’ат солóму / снопі / дрова*. **Літерняк**, -а, ч. Віз, гарба з низькими драбинами, призначений для перевезення снопів, дров. *С’о́гòдн’і скла́да́й л’іте́рн’а́к / бо по́йідемо снопі́ вoзити* [16, с. 119]. У Словнику Б. Грінченка зазначено, що ці вози призначені для транспортування снопів: **Літерня́к**, ка, м. = **Літерний віз**. *А попереду всіх їде віз-літерняк чорними волами. Так подоляне звуть драбинясті вози, що снопи возити* [15, с. 1235]. «Назва *літерний віз* походить від нім. *Leiterwagen*, що означає ‘драбинчастий віз’,

вона відображає конструктивну особливість цього типу воза, а саме наявність драбинчастих боковин, що використовувались для утримання вантажу» [11]. У складеній атрибутивній назві *літерний віз* прикметник уточнює й конкретизує семантику гіпероніма *віз*. Обидві дублетні назви співвідносяться: *літерняк* є діалектним універбом, утвореним від аналітичної номінації *літерний віз*, у якому твірна основа – атрибут складеного найменування, а суф. -як опредмечує опущений іменник. Суф. -ак/-як у діалектному словотворі, за спостереженням Л. І. Хаценко, вживається значно частіше, ніж у літературній мові [21, с. 176].

До цієї групи уналежнюємо також номен **Шарабан**: 1) Віз з глибоким ящиком. *Приве'зли шараба'н полови і шараба'н с'ї'чки дл'а тил'ам*; 2) Сам ящик на такому возі. *П'ідгéreц' нахóдиц'а п'ід шараба́ном* [16, с. 212] (див. також *Возовик*). Лексема *шарабан* запозичена з французької мови, (де *char à bancs*, букв. 'віз із лавками'), у значенні: 1) старовинний чотириколісний екіпаж; 2) легкий однокінний двоколісний візок, кабріолет [18, 11, с. 410], які призначалися, зрозуміло, для пересування людей. Наявне і третє значення із позначкою *розмовне*: Те саме, що **віз'** [там само]. Саме це, останнє значення (із відображенням певної структурної модифікації референта) зафіксовано в говірках Одещини.

З кримськотатарської мови запозичена назва **Мажара**, тюрк. Гарба, віз [16, с. 123]. Слово наявне і в інших східнослов'янських мовах. В ЕСУМ *mažgar* витлумачено як 'великий віз' [10, 3, с. 358]. «*Мажара* – це фактично друге найменування гарби й назви великого воза взагалі. Отже, її місце в системі сучасних найменувань стало досить своєрідним і не зовсім визначеним. Через те й стійкість її похитнулася, ця назва виявляє тенденцію до зникання» [14, с. 44]. Кримськотатарську лексему етимологічно пов'язують з етнонімом *мадяр* [10, 3, с. 358], але семантичний зв'язок з ним не з'ясовано.

До цієї групи діалектизмів належить також запозичення **Каруца**, -и ж., молд. Віз. *Така каруца пут'ова / то усі колéса кабу́та́ють*. Старий віз. *С'їло багáто л'удéй на оту́ кару́цу / а вона́ йак трі́сне / гéт'розсі́палас'* [16, с. 93]. Основне призначення каруци – перевезення вантажів і людей на невеликі відстані, переважно в сільській місцевості. Слово розповсюджене в болгарській і сербській мовах, а джерелом запозичення є молдовсько-румунська мова (молд. керуце, рум. căruță 'воз, візок'). Походить від *кар* (car), що відбиває лат. carrus 'віз' [10, 2, с. 398]. Щодо семантичного розвитку відбулося звуження семантики лексеми *каруца*, розвинулася полісемія, виник новий лексико-семантичний варіант. Вважаємо, що в обох ЛСВ наявна також конотативна сема зневажливості, бо *колéса кабу́та́ють*, тобто хитаються у різні боки, каруца *гéт'розсі́палас'*, та й вона *пут'ова*, мабуть, іронічно.

Другою конструктивною формою воза є транспорти без ящика і високих бокових бортів, призначені для перевезення головним чином сипких вантажів. До цієї мікросистеми належать *балагура*, *бестарка*, *бестарник*. **Бестарник**. Віз,

яким возять зерно без тари, насипом [16, с. 22]. Утворено шляхом конфікації від мотиватора *тара*, так само як і **Бестарка**. Ящик-ноші, якими переносять зерно [там само]. Зафіксовані на Одещині й фонетичні варіанти: **Безтарка** і **Бистарка**. Асимілятивні процеси у системі консонантизму сягають корінням у мову Київської Русі й успадковані українською мовою [8, с. 72]. Саме асиміляцію за глухістю як діалектне явище спостерігаємо у формах *бестарка* і *бистарка*. Словотвірні варіанти *бестарник* і *бестарка* свідчать про найвищу частотність вживання суфіксів -к(а) і -ник у словотвірчій системі Одеського регіону [21, с. 176]. **Балагура**. Див. Бестарник. *Нашо тобі м'ишки / у балагуру висипиши кукурузу і привезеш* [16, с. 17]. ЕСУМ подає назву *балагула* ‘критий дорожній віз’, а також ‘підвода, на якій їздять євреї’, як запозичення з мови ідиш [10, 1, с. 123; 15, с. 73]. Можливо, форма *балагура* виникла під впливом слова *балагур*, яке у СУМ-11 подано з позначкою *розм(овне)*: ‘той, хто любить балагурити’, ‘балакун’ [18, 1, с. 93].

Спеціально для перевезення дров і лісоматеріалів існували на Одещині вози: *биндір*, *тарбан*, *тічка*. **Биндір**. Різновид воза для перевезення дров. *Дрова ми перевозимо бинд'іром* [16, с. 23]. **Тарбан**. Повозка без ящика, якою перевозять з лісу дрова. *Запр'аг волі у тарбан та й поїхав у л'іс за дровами* [16, с. 187]. **Тічка**. Віз на зразок гарби, але без дощок, використовують для перевезення лісоматеріалу. *За колодами у л'іс йдуть т'ічкою* [16, с. 191]. ЕСУМ подає номен *тічка* як девербатив від *точити-2* ‘гострити, надавати потрібної форми, обробляти краї або виступи’. Тут наявні дві граматичні форми: однина *тічка* – ‘колісна пара’ та множина *тічки* – ‘видовжений віз’ [10, 5, с. 611]. Б. Грінченко фіксує тільки форму множини *тічки* – тел'ґа /.../ для перевезення довгих колод [15, с. 2598]. У лінгварії Одещини варіювання граматичної форми не помічено.

Поліфункціональністю характеризується віз із назвою **Биндюг**, -а ч. Віз без ящика, на якому перевозять бочки з пальним, водою, довгі дошки тощо. *Воду возіти на дрáсу саме крáйше бинд'ю́гм; На бинд'ю́г мóжна кла́сти три бо́чки с карас'іном* [16, с. 23]. Ця активна в живому мовленні лексема має фонетичний варіант із оглушенням кінцевого приголосного – **Биндюх** [там само]. *Биндюг* або *бендюг*, а також *бэндю'гй*, зафіксовані в ЕСУМ з семантикою ‘вид простої підводи, ломовий віз’, не має однозначної етимології. Одні учені пов'язують його з сер.-ниж.-нім. *bindinge* ‘вузол, зав'язка’ [26, 1, с. 338], оскільки *биндюг* також має значення ‘поперечна балка, що з'єднує борти судна і підтримує мачту’, а також ‘велика підвода для розвантаження судна’. Інші вважають запозиченням з польської мови, де *binduga*, заст. *winduga* виводиться від нім. *Winde* ‘коловорот, лебідка, домкрат’; українські форми виводять також від нім. *Bindwagen* ‘дроги, биндюги’ [10, 1, с. 166].

Для транспортування фруктів, винограду, овочів використовували спеціалізовані вози: *возовик* і *камньон*. **Возовік**, -а ч. Віз для перевезення винограду. *Возовік – це пувóска з висóким шараба́ном / у йа́кому вóз'ат' виногра́т* [16,

с. 42]. Як було зазначено вище, *шарабан* – це, в одному із значень, ящик на возі (див. *шарабан*). Дериват із вторинним ускладненням суф. -овик від мотиватора дієслова *возити* [21, с. 175] або від іменника *віз*. **Камньон**, -а, ч. болг. Віз на ресорах, яким возять у місто на продаж у корзинах виноград, помідори тощо [16, с. 91]. Однак, за даними ЕСУМ, *камньон* – запозичення з молдовської мови. Молд. *камион*, рум. *Camion* ‘вантажний автомобіль, віз’, походить від фр. *camion* ‘т. с.’ [10, 2, с. 360].

Крім чумацької *мажі*, для перевезення солі користувалися возом із назвою **Васяг**. пол. Віз з ящиком, оббитим шкірою і політим смолою, яким чумаки возили сіль, а також **Васяга** і **Васяги** [16, с. 36]. Варіювання граматичного роду відображено і в ЕСУМ (чол., жін.), а плюральна форма не засвідчена. Тут зазначено, що діалектизм *vasag* – досить давнє запозичення з польської мови, де з XVI ст. функціонує слово *wasag*, що походить з нім. *Fassung* ‘оправа, облямівка’ [10, 1, с. 336; 23, с. 603].

Для транспортування гною, сміття існували спеціалізовані вози: **Дриндул’ет**, -а ч. знев. Поламаний віз. *Цим дриндул’етом не можна вже їздити / він годний тіл’ки возіти гн’їй від скоту* [16, с. 72]. **Трандулет**, ч. знев. Поганий старий віз. [16, с. 192]. Назва *драндулет* пов’язана з польською назвою *drynda* ‘тарадайка, погані дроги’ [23, с. 99], укр. *дринда* ‘візок, дрожки’ [10, 2, с. 128]. Етимологічно споріднене зі словом *дрин* ‘палиця’, що походить від прасл. **drъnъ*, похідного від і.-є. **drūno-* ‘дерев’яний, дубовий’ з коренем **drū-* ‘дерево’. Лексема *драндулет*, початково, скоріше, *дриндулет*, утворена з фінально -лет, на нашу думку, за зразком французького *кабриолет* (*cabriolet*). Звернімо увагу на наявність у цих діалектних словах конотативної семи «зневажливе», яка відбилася в їхній семантиці й семантизації. **Каламашка**, -и ж. див. **Бестарник** [16, с. 90]. Й. О. Дзендзелівським у Нижньому Подністров’ї засвідчено із семантикою: *Каламашка, віз, яким вивозять різне сміття, гній тощо* [5, с. 44], скоріше, саме таке значення має і наше діалектне слово. Утворено від діал. *каламáга*.

Назви воза на Миколаївщині. З метою порівняти склад ЛСГ «назви воза» на Одещині і Миколаївщині ми звернулися до «Словника українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя», що став результатом обстеження 1020 населених пунктів Миколаївської області. Ми знайшли тут декілька спільних для обох регіонів номінацій воза, що дозволяє говорити про певні ізоглоси цих лексем, включаючи їхні фонетичні й лексико-семантичні варіанти.

Загальними назвами для усіх перевезень є кокабули **Фіра**. Віз, підвода. *Вулицею поїхала фіра, запряжена парою коней, і зупинилася біля магазину* [17, 2, с. 1054] і **Фура**. Хура. *У полі залишилося стільки буряків, що одною фууро буде довго вивозити* [17, 2, с. 1060]. Лексема *фура* є запозиченням з польської (*fura*) або безпосередньо з німецької (*Fuhre*) мов. У ЕСУМ зазначено, що це ‘великий довгий віз для вантажу, фургон’ [10, 6, с. 139; 23, с. 129]. Щодо номена

фіра, то тут відбулося фонетичне варіювання, зумовлене, можливо, єврейським посередництвом [10, 6, с. 102].

Так само, як і на Одещині, для пересування людей вживаються на Миколаївщині номінації **Бідка** і фонетичний варіант **Бётка** ‘однокінний візок на двох колесах’: *Бригадир запряг свою бетку і поїхав до механізаторів* [17, 1, с. 157]. Наявна спільна семантика при значних фонетичних відмінностях, такі ізоглоси у лінгвогеографії носять назву ізосеми. Існують тут і назви, не зафіксовані на Одещині, – **Арбан**. Легкий візок для їзди. *Бригадир сів у свій арбан і поїхав у поле, де комбайни косять пшеницю* [17, 1, с. 54]. Можливі два варіанти походження цього діалектизму: від лексем *арба* або *тарбан* (див. вище). Номінації **Двукółка** і **Дріжки** також призначені для їзди однієї або двох осіб [17, 1, с. 520, 564]. Бригадири роз’їжджають також на **Каталці** та на **Качалці**, дефінованих відповідно як *Бідка* і *Бідарка* [17, 1, с. 796, 802]. Перекрученням французької назви легкого візка *sabriolet* є назва **Каберлёт**. Двоколісний візок. *Бідка. Бригадир сів у свій каберлет і поїхав у поле до комбайнерів* [17, 1, с. 747]. Також люди користуються бричкою з найменуванням **Кочія**. *Хлопці ранком запрягли булану в кочію і поїхали в поле* [17, 1, с. 948]. Назва утворена від мотиватора *Коч* ‘вид коляски, фаетона’, похідного від угорського топоніма *Косц*; у цьому місті XV ст. майстрували гужові вози. Лексема *кочія* наявна в болгарській, сербській, словенській мовах [10, 3, с. 65]. Вірогідніше, до української вона потрапила з болгарського діалекту. Найменування легкого візка **Ресорник** вказує на особливість будови цього транспорту; це дериват від основи лексеми *ресора*, запозиченої з французької мови, із частотним для нашої ЛСГ суф. -ник. Діалектизм дефінований як *Бідка*. *Ресорник – дуже зручний візок у господарстві, бо малий, лехкий, м’яко на ньому їхати* [17, 2, с. 738].

Інші вози призначені для перевезення різних вантажів. Вози з ящиком представлені **Балагурою** і **Васагом**. **Балагура** має на Миколаївщині більш широке коло значень, тут зафіксовано два ЛСВ: 1) Великий віз із ящиком. *Провіант висушене зерно з току возили в амбар балагурами і бестарками*. 2) Накритий віз-фургон. *Біля кузні стояла циганська балагура* [17, 1, с. 96]. Отже, семантичне наповнення цієї лексеми у двох зазначених регіонах не збігається не тільки кількісно, але й якісно, адже на Одещині *Балагура* – те саме, що *Бестарка*, тобто віз без ящика. Віз із найменуванням **Васáг** також засвідчений на Миколаївщині – ‘Віз із ящиком’, однак тут це вторинне значення, оскільки домінуючою є семантика ‘кузов воза, саней’: *Набери васáг кукурузи і відвези свиням на ферму* [17, 1, с. 275]; семантично тотожний їй і фонетичний варіант **Васáж**. У «Матеріалах» Є. Тимченка зазначено *васáжок* (пол. *wasążek*). Здріб. до *васаг* – віз, брика, вистелена півкошками (XVIII ст.) [20, 1, зош. 1, с. 190]. Отже, чергування *ж/ж* походить у цьому разі з польської мови, в українських говірках відбувся зворотний процес, редеривація (*васáж* ← *васáжок*).

Семантично і граматично відрізняються між суміжними областями назви **Бендюг** – ‘прицеп для трактора’ і **Биндюга** – ‘розвора, якою подовжують віз’. *Якщо треба щось довше возити, то биндюгою розворають воза* [17, 1, с. 150, 163]. Занотовано у Словнику Миколаївщини і номен **Гарбá**. Невеликий візок на двох колесах. *Усю картоплю, яку викопали в огороді, батько і син вивезли гарбою* [17, 1, с. 441]. Отже, одеська і миколаївська гарби різняться розміром, формою і функцією, тобто на референтному і семантичному рівні вони не тотожні.

Цікавою є відсутність реєстрового слова *Драбиняк*, тоді як у дефініціях однокорених слів воно широко ужито. А це у вокабулах **Драб**, **Драбй**, **Драбинчák**. Наприклад: **Драб**. Драбиняк. Віз, бокові частини якого драбинчасті. *Драб – це гарба, якою перевозять солому, полову, сіно. Драбй*, мн. Драбиняк. *Син узав на бригаді драби і привіз соломи для корови* [17, 1, с. 555]. Як нам видається, це тому, що лексема *драбиняк* увійшла до номенклатури Словників сучасної української мови (СУМ-11, СУМ-20) із позначкою *розм(овне)*, а також і Словника Б. Грінченка; однак багато діалектних словників України уналежують *драбиняк* до діалектизмів [22, с. 51], [25, 2, с. 56], і цю лексему нерідко використовують письменники, описуючи сільську місцевість: *Минають при дорозі драбиняк і двох дядьків, у сіряку й кожусі*. Л. Костенко [19, с. 827]. **Драбинчák** -а, ч. Драбиняк. *Хлопці сьогодні увесь день возили драбинчаками солому на ферму* [17, 1, с. 555]. Назва створена від мотиватора – словосполучення *драбинчастий віз* шляхом універбації.

Немає в номенклатурі Словника Бузько-Інгульського межиріччя і номена **Безтарка**, однак є похідне **Тáрка**. Безтарка. *Зерно від комбайнів на тік возили і машинами, і тарками*. [17, 2, с. 972]. Дериват, який можна трактувати як похідний від назви *безтарка* шляхом редеривації. Крім того, зановована тут перекручена номінація безтарки – **Баштáрка**. *Машини були зайняті, так ми возили зерно від комбайнів баштарками* [СМ 1, с. 134]. У цьому випадку спостерігаємо явище дистанційної асиміляції ненаголошеного /а/ з наголошеним, а також через подібність за способом творення звуків /с/ і /ш/, зміну звукосполучення /ст/ на /шт/, що відбувається особливо в діалектній мові.

Функцію перевезення сіна, соломи і т. ін. виконують **Арбá**, **Мажá**, **Мажáра** і **Мажóра**. **Арбá** дефінована у Словнику через слово *Гарба*. *Учора син привіз повну арбу свіжої соломи для корови і теляток* [17, 1, с. 53]. **Мажá**, і, ж. Безтарка. *Мажá – це віз, пристосований для перевезення різних сільськогосподарських продуктів без тари* [17, 2, с. 82]. *Мажею* здавна називали чумацький віз. «Чумацькі мажі, а також аналогічних форм селянські вози, якими перевозили зерно, сіль, рибу тощо. Порівняно зі звичайним господарським возом вони мали значно більші розміри і масивніший хід. Кузовом мажі служив «ящик», основу якого становив драбинний каркас. Останній завжди старанно обшивався з усіх боків лубом. Крім того, поздовжні борти кузова обносились лубом або драпицями ще й зверху, внаслідок чого вони були високими, а віз – містким.

Зокрема, прасоли вантажили на мажу до 1,5 т солі». [3]. Лексема *мажа* зафіксована у Книзі Житомирській XVII ст. (1646 р.): *соли мажъ две* [20, 1, с. 417]. **Мажара**, и, ж. Гарба. Див. Мажора. *На ферму привезли для скоту дві мажари люцерни, скошеної сьогодні ранком* [там само]. **Мажора**. Гарба. *Хлопці запрягли коней у мажори і поїхали на тік по солому для ферми*. Отже, історично *мажара* – це чотириколісний віз для перевезення важких вантажів. Однак призначення і форма воза з часом змінилися. «Номінацію *мажара* засвідчено в поліському континуумі зі значенням ‘повозка із скринькою для перевезення сипких речовин: зерна, борошна, картоплі, полови тощо’; ‘віз із високими і довгими драбинами для перевезення сіна, соломи, снопів і т. ін.’» [цит. за: 4, с. 48]. Саме останнє значення демонструють вислови респондентів про ці вози. Фонетичний варіант *Мажора* від *Мажара*, на нашу думку, відтворює дисимілятивний процес у системі діалектного вокалізму.

Для невеликих гарб існують назви **Полугарба** і **Полугарбок**, утворені відповідно префіксацією і конфіксацією. *Трактористи сіли в полугарбок і поїхали на баитан по кавуни і дині*. [17, 2, с. 546].

Молдовське запозичення **Каруца** також наявне у діалектному просторі Миколаївщини у значенні ‘віз’. *На тік для селян привезли з баитану каруцу кавунів* [17, 1, с. 795]. Лексема не містить конотативної семи «зневажливість». Занотовано семантично тотожний дериват **Каруцика**. Віз. Див. Каруца. *Корм на ферму для худоби возимо з току каруцикою* [там само]. Наявний також молдованізм **Карушан** – віз із відкинутими бортами [там само]. Отже, назви *каруца*, *каруцика*, *карушан* утворюють словотвірне гніздо, яке повністю запозичено з мови-донора. На Одещині дві останні номінації відсутні. **Шарабан** на Миколаївщині – це лише частина воза, а саме кузов: *Заміни у безтарці шарабан, бо він дірявий і дорогою розтрущується зерно* [17, 2, с. 1173]. Таке значення зафіксовано і на Одещині.

Для транспортування води, як і в нашому обширі, користуються возом із назвою **Водовозня**. Візок з бочками або діжками для перевезення води. *Наша водовозня під їжджає до кожного гурту, щоб напоїти людей, рівно через годину* [17, 1, с. 369]. **Котига**. Віз із напнутим на ньому шатром. *Чабани виїхали ранком на Безводянське пасовище котигою* [17, 1, с. 941]. В ЕСУМ зафіксована ця номінація з семантикою ‘віз у чабанів’ [10, 3, с. 59], що збігається з висловлюванням респондента. Етимологічно назва пов’язана з дієсловом *котити* із непродуктивним суф. -иг(а).

Для транспортування лісоматеріалів користуються **Ленійкою** – розвореним возом.

Мужики ленійками возили дерево із станції, яке привезли з північних областей України [17, 2, с. 32]. Назва походить від іменника *лінія* і зумовлена тим, що він має довгу форму [10, 3, с. 263]. Фонетичний варіант *Ленійка* можна пояснити явищем гіперизму, або гіперкоректності, тобто лише в уяві мовців

така вимова є правильною, а насправді вона помилкова. До розворених возів належить також **Коток**. *Стовпи для електрики навантажили на коток і привезли на ферму* [17, 1, с. 942]. Існує ще один розворений віз, що отримує назву **Різнупуски**, утворений від дієслова *розпускати*, що відтворює структурну особливість цього виду транспорту. *Запрягайте коней у розпуски і поїдемо возити стовпи до ферми* [17, 2, с. 778].

Отже, наше порівняння номінацій воза на Одещині і Миколаївщині репрезентує значні відмінності, які стосуються головним чином лінгварію, семантичної сторони, а також кількості зафіксованих транспортних назв, на Миколаївщині з незначною перевагою (33–38). В одних випадках одеські номінації мають ширший об'єм значень (*шарабан*), у інших – миколаївські (*балагура*, *васаг*). Деякі номінації зовсім не тотожні семантично: *бендюг*, *биндюга*, *гарба*. У говірках Бузько-Інгульського межиріччя наявні такі фонетичні, лексичні, словотвірні варіанти назв, яких немає на Одещині: *васаж*, *каруцка*, *драб*, *драби*, *тарка*, *кочія*, *ленійка*, *полугарбок*, *фіра* та ін. Спільних вокабул нами виявлено 5 (*васаг*, *каруца*, *балагура*, *мажара*, *водовозня*). Відповідно до спостережень можна зробити висновок, що говір кожної адміністративної території, успадковуючи спільні лексеми, водночас реалізує свої словотвірні, фонетичні, граматичні ресурси, закладені системою української мови, а також відрізняється запозиченнями, своїми міждіалектними і міжмовними контактами, що створює специфіку кожного регіону.

Висновки. Розглянувши склад, етимологію, словотвірну структуру та семантичні особливості ЛСГ «назви воза» у двох суміжних областях – Одеській і Миколаївській, ми дійшли таких висновків. Перш за все зазначимо наявність гіперо-гіпонімічних системних відношень у цій групі номінацій, де гіперонім – лексема *віз*, а гіпонімами (співгіпонімами) є назви значної кількості різних типів транспортних засобів – возів. Гіпоніми також утворюють синонімічні та дублетні рядки, називаючи ті самі типи возів різними структурно-маркованими одиницями (*біда*, *бідарка*; *каруца*, *каруцка*; *драб*, *драби*, *драбинчак*; *мажа*, *мажара* та ін.) при тотожності значення. За функціональною ознакою вози використовують 1) для перевезення людей (*біда*, *бедка*, *качалка*, *дріжки* та ін.), 2) для пересування вантажів; вантажні так само можна поділити на три групи: а) для перевезення снопів, соломи та ін. (*безтарка*, *мажара*, *шарабан*, *драбинчак*); б) для транспортування різних лісоматеріалів (*биндір*, *тарбан*, *тічка*, *коток*, *розпуски*); в) для перевезення зерна, солі та інших сипких матеріалів (*бестарник*, *балагура*, *мажара*). В основному з-поміж них переважають поліфункціональні вози, але є й монофункціональні, спеціалізовані (*молошник*, *водовозка*, *котига*). За лінгвістичними параметрами – наявні запозичені найменування (*васага*, *каруца*, *мажара*, *камньон* та ін.), а також питомі, власні (*возовик*, *тарка*, *молошник* та ін.). Характерною ознакою цієї ЛСГ, як і багатьох народних номенклатур, є варіювання: фонетичне (*васаг* – *васаж*, *биндюг* – *бендюг* – *бин-*

двох, безтарка – бестарка – бистарка), словотвірне (біда – бедка, драбиняк – драбинчак, безтарка – бестарник, водовозка – водовозня), морфологічне, інколи разом з фонетичним (васаг – васага – васаги, драб – драби, бендюг – биндюга). Одним з основних і найпоширеніших способів творення назв воза є афіксація, серед них домінує суфіксація (деривати в обох регіонах приблизно становлять 21 %). Наявний на Миколаївщині випадок редеривації (безтарка – тарка), і ця тарка є оригінальним локалізмом, не засвідченим у інших регіонах України. Однією з важливих лінгвістичних ознак є моноклексемність, і навіть аналітичні двоклексемні найменування шляхом універбації стають синтетичними, одноклексемними (літерний віз – літерняк, драбинчастий віз – драбинчак). Усі ці параметри характеризують номінації воза як етноспецифічні мовні одиниці, які зберігають наслідки культурної діяльності українського народу.

Література

1. Гриценко П. Ю. Моделирование системы диалектной лексики. Київ : Наук. думка, 1984. 227 с.
2. Громко Т. В. Методологія та досвід дескрипції говірки : монографія. Дніпро : Середняк Т. К., 2021. 452 с.
3. Давні транспортні засоби пересування українців. Spadok.org.ua. URL: <https://spadok.org.ua/starozhytnosti/davni-transportni-zasoby-peresuvannya-ukrayintiv> (дата звернення: 24.07.2025).
4. Дворянкін В. О. Транспортна лексика в українському східностеповому діалектному тексті. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. Вип. 49, т. 1. С. 46–49. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v49/part_1/13.pdf (дата звернення: 28.07.2025).
5. Дзендзелівський Й. О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я. Лексикографічний бюлетень. Київ : Вид-во АН УРСР, 1958. Вип. 6. С. 36–54.
6. Дика Л. В. Суфіксальний словотвір іменника в говірках полісько-середньонадніпрянського порубіжжя : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 16 с.
7. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
8. Зинякова А. А., Пономаренко С. С. Історія української мови: загальні питання історії української мови. Історична фонетика : навч. посіб. / відп. ред. Л. Островська. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. 188 с.
9. Історичний словник українського язика. Том 1 (А – Ж), зошит 1 (А – Глу) / під ред. проф. Є. Тимченка. Харків – Київ : Держ. вид-во України, 1930. 528 с. URL: https://ir-bis-nbu.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21ST-N=1&S21REF=1-&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=&S21P03=FF&S21STR=ukr0001295/ (дата звернення: 24.08.2025).
10. Етимологічний словник української мови : у 7-ми т. / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
11. Назви воза в українській мові. Google.com. URL: [https://www.google.com/search?q=%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8+](https://www.google.com/search?q=%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8+%) (дата звернення: 15.07.2025).
12. Парандовський Я. Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків і римлян. Київ : Молодь, 1977. 296 с.

13. Світлицька В. А. А. Москаленко — дослідник діалектної лексики українських говорів Одещини. *Актуальні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. праць. Тирасполь, 2014. Вип. 1. С. 348–355.
14. Сердега Р. Л. Назви традиційних сухопутних транспортних засобів у говірках Центральної Слобожанщини. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2008. № 798, вип. 53. С. 42–45.
15. Словарь української мови / за ред. Б. Грінченка. Київ, 1907–1909.
16. Словник українських говорів Одещини / редкол. : О. І. Бондар (голов. ред.), Л. І. Хаценко (заст. голов. ред.) та ін. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2011. 222 с.
17. Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя: у 2 т. / за заг. ред. Л. С. Спанатій, В. П. Токаря. Миколаїв, 2016. Т. 1 (А–К), т. 2 (Л–Я).
18. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 2, 11.
19. Словник української мови : у 20 т. / голов. наук. ред. В. М. Русанівський, наук. ред. Н. Г. Озерова; уклад. : Л. Л. Шевченко та ін. 2010. URL: <https://h1.nu/1t3AG> (дата звернення: 27.08.2025).
20. Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. : у 2-х кн. / упоряд. : В. В. Німчук, Г. Г. Лиса. Київ – Нью-Йорк, 2002. Кн. 1. А–Н.
21. Хаценко Л. І. Словотвірні особливості діалектної лексики українських говорів Одещини. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. праць. Одеса : ПолиПринт, 2016. Вип. 23. С. 81–89. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2016.23.130031>
22. Шкурко Г. В. Назви, пов'язані з традиційними видами транспорту та комунікаціями, в українських говірках Закарпаття : дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2021. 347 с. 23.
- Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1970.
24. Lokotsch K. Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs. Heidelberg, 1927. URL: <https://ia801504.us.archive.org/15/items/etymologische00lokoguat/etymologische00lokoguat.pdf> (дата звернення: 01.07.2025).
25. Pelcowa Halina. *Słownik gwar Lubelszczyzny*. Tom II. *Rolnictwo – Transport wiejski. Rośliny okopowe i paszowe. Gleby i rodzaje pól. Uprawa lnu i konopi. Zbiór siano*. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2014. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2024/0615/221850-biedka-sgl-tom-ii.pdf> (дата звернення: 17.08.2025).
26. Schiller K., Lübken A. *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*. 6 Bde. Münster, 1874–1881.
27. Учасники проєктів Вікімедіа. Volkswagen Phaeton – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Volkswagen_Phaeton (дата звернення: 06.10.2025).

References

1. Hrytsenko, P. Yu. (1984) *Modeliuvannia systemy dialektnoi leksyky* [Modeling of the dialect lexicon system]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
2. Hromko, T. V. (2021) *Metodolohiia ta dosvid deskryptsii hovirky* [Methodology and evidence of dialect description]. Dnipro: Seredniak T. K. [in Ukrainian].
3. Davni transportni zasoby peresuvannia ukrayintsiv [Ancient means of transport used by Ukrainians]. (n.d.) *Spadok.org.ua*. Available at: <https://spadok.org.ua/starozhytnosti/davni-transportni-zasoby-peresuvannia-ukrayintsiv> (Accessed: 24 July 2025). [in Ukrainian].

4. Dvoriankin, V. O. (2021) 'Transportna leksyka v ukrainskomu skhidnostepovomu dialektnomu teksti' [Transport vocabulary in Ukrainian eastern dialect text], *Naukovyi Visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu*, (49/1), 46–49. Available at: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v49/part_1/13.pdf (Accessed: 28 July 2025). [in Ukrainian].
5. Dzendzelivskiy, Y. O. (1958) 'Slovnyk spetsyficnoi leksyky hovirok Nyzhnoho Podnistrovia' [Dictionary of specific vocabulary of the dialect of Lower Podnistrovia], *Leksyko-hrafichnyi Biuletyn* [Lexicographical Bulletin], (6), pp. 36–54. [in Ukrainian].
6. Dyka, L. V. (2003) *Sufiksálny slovotvir imennika v hovirkakh polisko-serednonaddnpians'koho porubizhzhia* [Suffixal word formation of proper nouns in the dialects of the Polisko-Serednonaddnpiansky porubizhzhia region]. Extended abstract of the CandSc dissertation. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Zhaivoronok, V. V. (2006) *Znaky ukrainskoi etnokultury* [Signs of Ukrainian ethnoculture]. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].
8. Zyniakova, A. A. and Ponomarenko, S. S. (2017) *Istoriia ukrainskoi mowy: zahalni pytannia istorii ukrainskoi mowy. Istorychna fonetyka* [History of the Ukrainian language: general issues in the history of the Ukrainian language. Historical phonetics]. Mykolaiv: Vydavnytstvo ChNU im. Petra Mohyly. [in Ukrainian].
9. Tymchenko, Ye. (ed.) (1930) *Istorychnyi slovnyk ukrainskoho yazyka* [Historical Dictionary of the Ukrainian Language]. Vol. 1 (A–Zh), workbk. (A–Hlu). Kharkiv – Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy. Available at: https://irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001295/ (Accessed: 24 August 2025). [in Ukrainian].
10. Melnychuk, O. S. et al. (eds.) (1982–2012) *Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi mowy* [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Vols. 1–6. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
11. Nazvy voza v ukrainskii movi [Names of carts in the Ukrainian language]. *Google.com*. Available at: [https://www.google.com/search?q=%D0%B-D%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%+\(Accessed:15July2025\)](https://www.google.com/search?q=%D0%B-D%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%+(Accessed:15July2025)). [in Ukrainian].
12. Parandovskiy, Ya. (1977) *Mifolohiia. Viruvannia ta lehendy starodavnykh hrekiv i rymlian* [Mythology. Beliefs and legends of the ancient Greeks and Romans]. Kyiv: Molod. [in Ukrainian].
13. Svitlytska, V. (2014) 'A. A. Moskalenko – doslidnyk dialektnoi leksyky ukrainskykh hovoriv Odeschchyny' [A. A. Moskalenko is a researcher of dialectal vocabulary in Ukrainian dialects of the Odesa region], *Aktualni Problemy Movoznavstva ta Literaturonnavstva* [Current Issues in Linguistics and Literary Studies], 1, pp. 348–355. [in Ukrainian].
14. Serdeha, R. L. (2008) 'Nazvy tradytsiinykh sukhoputnykh transportnykh zasobiv u hovirkakh Tsentralnoi Slobozhanshchyny' [Names of traditional land vehicles in the dialects of Central Slobozhanshchyna], *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Philology*, (798(53)), pp. 42–45. [in Ukrainian].
15. Hrinchenko, B. (ed.) (1907–1909) *Slovar ukrainskoi mowy* [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv. [in Ukrainian].
16. Bondar, O. I. and Khatsenko, L. I. (eds.) (2011) *Slovnyk ukrainskykh hovoriv Odeschchyny* [Dictionary of Ukrainian dialects of Odesa region]. Odesa: ONU imeni I. I. Mechnykova. [in Ukrainian].
17. Spanatii, L. S. and Tokar, V. P. (eds.) (2016) *Slovnyk ukrainskykh hovirok Buzko-Inhul'skoho mezhyrichchia* [Dictionary of Ukrainian dialects Buzko-Inhul'skoho mezhyrichchia]. Vol. 1 (A–K). Vol. 2 (L–Ya). Mykolaiv. [in Ukrainian].

18. Bilodid, I. K. (ed.) (1970–1980) *Slovník ukraïnskoï movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. Vols. 2, 11. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

19. Rusanivskyy, V. M., Ozerova, N. H. (eds.) (2010) *Slovník ukraïnskoï movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. Available at: <https://hl.nu/1t3AG> (Accessed: 27 August 2025). [in Ukrainian].

20. Tymchenko, Ye., Nimchuk, V. V. and Lysa, H. H. (eds.) (2002) *Materialy do slovníka pysemnoi ta knyzhnoi ukraïnskoï movy XV–XVIII st.* [Materials for a dictionary of written and literary Ukrainian language of the 15th–18th centuries]. Bk. 1 A–N. Kyiv–New-York. [in Ukrainian].

21. Khatsenko, L. I. (2016) Slovtvorni osoblyvosti dialektnoi leksyky Odeshchyny [Word formation features of the dialect lexicon of Odesa Region], *Opera in Linguistica Ukrainiana*, (23), pp. 81–89. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2016.23.130031> [in Ukrainian].

22. Shkurko, H. V. (2021) *Nazvy, poviazani z tradytsiinymy vydamy transportu ta komunikatsiiamy, v ukraïnskykh hovirakh Zakarpattia* [Names related to traditional modes of transport and communications in Ukrainian dialects of Transcarpathia]. PhD thesis. Uzhhorod. [in Ukrainian].

23. Brückner, A. (1970) *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

24. Lokotsch, K. (1927) *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*. Heidelberg. Available at: <https://ia801504.us.archive.org/15/items/etymologische00lokoguat/etymologische00lokoguat.pdf> (Accessed: 01 July 2025).

25. (SGL) Pelcowa, Halina (2014) *Słownik gwar Lubelszczyzny. Tom II. Rolnictwo – Transport wiejski. Rośliny okopowe i paszowe. Gleby i rodzaje pól. Uprawa lnu i konopi. Zbiór siano*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. Available at: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2024/0615/221850-biedka-sgl-tom-ii.pdf> (Accessed: 17 August 2025).

26. Schiller, K. and Lübken, A. (1874–1881) *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*. 6 Bde. Münster.

27. Wikimedia (2009) *Volkswagen Phaeton*. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Volkswagen_Phaeton (Accessed: 06 October 2025). [in Ukrainian].

Статтю отримано 20.05.2026

Затверджено після рецензування 17.06.2026

Дата публікації 28.08.2026